

Una mirada al patrimoni de Gironella

PER SABER-NE MÉS...

ESPAIS CULTURALS VISITABLES:

Casa pairal Teixidor-Bassacs

Adreça: Plaça de la Vila, 1
Telèfon: 649779426

Horari: Visites concertades per a grups

Antiga Farmàcia Homs

Adreça: Av. Catalunya, 30
Telèfon: 687753922

Horari: Visites concertades

Torre de l'Amo de Viladomiu Nou

Adreça: Viladomiu Nou, s/n
Telèfon: 938 25 00 33

Horari: Dissabtes, diumenges i festius de 16:30 a 19 h
Visites a les 17 i les 18 h i concertades en altres horaris

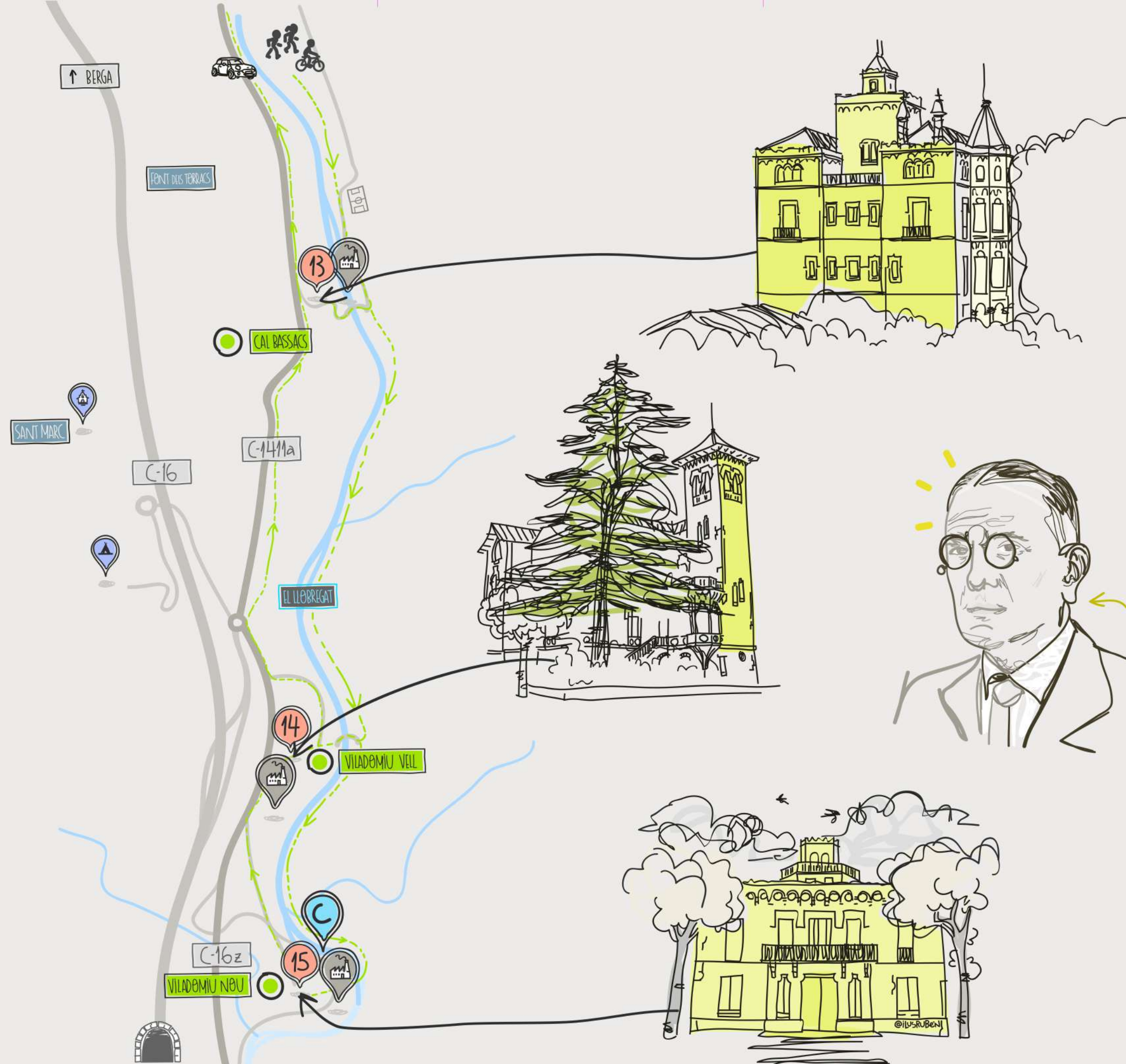

ES RECOMANA:

>> Una passejada per les diverses colònies, més enllà de les torres senyorials, per descobrir el conjunt d'elements característics d'aquests nuclis, com ara les rescloses i els canals, la fàbrica, les xemeneies, els habitatges dels obrers, les places i passejos, els horts, etc.

>> L'observació de la diversitat arquitectònica del conjunt del municipi, centrant-se especialment en el passeig que discorre per l'avinguda de Catalunya, símbol urbanístic i arquitectònic del període històric que abasta la ruta, on es poden observar nombrosos exemples d'edificis de finals del segle XIX i inicis del XX, bastits amb diferents recursos arquitectònics.

>> Consulta l'app

13 Torre de l'Amo de Cal Bassacs

Veritable símbol del domini social i econòmic de la família Bassacs-Teixidor, aquesta torre es considera el primer projecte d'envergadura d'Alexandre Soler i March iniciat vers el 1900. Les dimensions del seu cos quadrangular li confereixen un aspecte monumental, emfatitzat pel badalot que sobresurt a manera de torre d'homenatge i per la tribuna pentagonal que obre al jardí. Igualment destacable és el colorisme de les teulades ceràmiques i de les xemeneies d'inspiració gaudiniana. D'altra banda, la influència de Domènech i Muntaner es palesa en el disseny de baranes i mènsules i en els espais interiors, especialment els més representatius, com el vestíbul o l'escala noble. Coherent amb l'essència del Modernisme destinat a l'alta burgesia industrial, el refinament i la qualitat dels acabats assoleixen la major exquisidesa. A la cartella rombal que corona la façana principal hi figura la lletra «B» en relleu, un clar tribut a la forta ascendència femenina exercida per Raimunda Bassacs sobre els negocis familiars.

14 Torre de l'Amo de Viladomiu Vell

El 1868, Tomàs Viladomiu va triar els terrenys de la plana de Sant Marc per erigir un complex industrial, que seria la primera de les colònies tèxtils de la nissaga Viladomiu a la comarca. La fàbrica es va posar en funcionament el 1871. Del conjunt de la colònia resalta la residència de l'amo, les obres de la qual es van iniciar el 1878, amb una construcció a quatre vents, diferents plans de façana i un entramat de cobertes a diversos vessants. En una de les seves cantonades emergeix una esvelta torre senyorial amb una escala i una glorieta a la part baixa que emfatitza l'aspecte ennobridor. L'edifici, inaugurat el 1910, combina l'historicisme amb materials d'influència modernista, com el maó emprat a les baranes i als emmarcaments de les obertures, i la ceràmica vidrada, molt visible als ràfecs, a les impostes i a les columnes de la tribuna. Els frontis combinen un gran sòcol de pedra, a la base, amb el revestiment pintat de les parets, en el qual contrasten la resta d'elements i materials essencials.

15 Torre de l'Amo de Viladomiu Nou

El dinamisme econòmic de la nissaga Viladomiu els va portar a ampliar el seu imperi fabril per tal d'optimitzar l'aprofitament del riu. El 1880 es va iniciar la construcció del complex anomenat Viladomiu Nou, i la residència del propietari, de caràcter temporal, es va inaugurar el 1902. L'edifici mostra una planta rectangular i un cos octogonal que sobresurt de la coberta i culmina en una torre coronada amb merlets. La combinació de materials i d'elements de diversos estils referma el valor modernista del plantejament. El paredat comú, emprat per aixecar els murs, harmonitza amb el maó, que defineix els elements arquitectònics, i amb la pedra, que realça la monumentalitat de l'entrada principal. Destaca també l'ús de columnes metàl·liques, una peça essencial en l'arquitectura industrial. L'interior de la torre, avui visitable, conserva la distribució i recrea l'ambientació i el modus vivendi d'una família burgesa que reivindica la seva preeminència social tot explorant el límit entre l'ostentació i la moderació.

MODERNISME I CREIXEMENT URBÀ

Fins a mitjans del segle XIX, la vida a la petita vila de Gironella continuava desenvolupant-se principalment al marge esquerre del riu Llobregat, dins del recinte del nucli antic. L'embranchida econòmica i demogràfica que van aportar les fàbriques tèxtils es va deixar sentir en la vitalitat social, però també en l'urbanisme i en la construcció de nombrosos edificis. La nova i puixant Gironella, on el riu va esdevenir sinònim de riquesa, va expandir-se majoritàriament a l'altra banda del curs fluvial, a redós de la carretera de Sant Fruitós a Berga, i vers el sud, amb les colònies tèxtils. És en aquesta etapa que el municipi adquireix gran part de la personalitat i fisonomia actuals.

De tota la riquesa arquitectònica gironellenca d'aquest moment, l'itinerari posa en valor la de caràcter residencial, tot i que hi trobem edificis d'ús industrial igualment significatius. Existeix una gran varietat de construccions, algunes de caràcter noble i altres de més modestes, així com diversitat d'estils: modernistes, historicistes i altres de tarannà més eclèctic o noucentista.

Dos arquitectes municipals de la vila sobresurten en aquest panorama: Roc Cot i Cot (1865-1909), que assolí gran expressivitat artística mitjançant l'ús, quasi exclusiu, del maó en les seves façanes, i Alexandre Soler i March (1873-1946), artífex de la nova parròquia de Santa Eulàlia i probablement d'una autèntica joia del Modernisme gironellenc com és la Torre de l'Amo del Cal Bassacs.

UNA MIRADA AL PATRIMONI

La ruta planteja un recorregut per diferents elements senyalitzats, amb l'objectiu d'acompanyar el visitant en la descoberta de l'arquitectura gironellenca de finals del segle XIX i inicis del XX. Més enllà del conjunt d'edificis seleccionats, la proposta pretén mostrar els trets característics d'aquest patrimoni per tal d'identificar-lo arreu del municipi.

L'itinerari recorre el casc antic de la vila i després es dirigeix a l'avinguda de Catalunya, tot realitzant, a peu, una ruta circular que inclou els 12 primers edificis senyalitzats (1 a 12). Els tres darrers punts del recorregut inclouen les colònies de Cal Bassacs, de Viladomiu Vell i de Viladomiu Nou (13 a 15); aquests poden visitar-se de diferents maneres: caminant pels diversos senders que segueixen el curs del riu Llobregat, pel traçat de l'antiga via del tren o bé desplaçant-se en vehicle.

>> Tram urbà (1-12)
2 km / 1 h aprox. / Dificultat moderada
>> Tram colònies (13-15)
8,5 km / 2 h aprox. / Dificultat moderada

1 Cal Melcior

El centre històric de la vila, emplaçat dalt del turó i agrupat entorn de l'antiga església de Santa Eulàlia, va quedar considerablement afectat després de l'incendi patit el 1839, al final de la primera guerra carlina. Els signes de recuperació van arribar ja avançat el segle XIX, gràcies a la vitalitat de les colònies industrials com Cal Metre. La necessitat de crear nous habitatges va comportar la reedificació de les petites parcel·les del nucli antic, com aquesta, que fou construïda el 1895. Es tracta de cases senzilles que es caracteritzen pel predomini del maó, emprat tant en els murs com en els elements arquitectònics, i per un bon treball de forja visible en reixes i baranes. Les plantes baixes albergaven modestes botigues que van contribuir a revifar el comerç local, com ara la coneguda espardenyeria Cal Melcior, ubicada en aquest edifici. Aquests establiments de proximitat cobrien les necessitats més bàsiques, no tan sols dels vilatans, sinó també dels nombrosos obrers d'arreu del territori que van acudir a treballar a les fàbriques.

2 Cal Don

Tot i la importància que urbanísticament anava adquirint la carretera i els carrers adjacents, bona part de la vida social i cultural del poble continuava desenvolupant-se a la part alta del nucli antic. A partir del 1912, l'embelliment d'aquesta zona va animar els veïns a reformar els seus habitatges. N'és una bona mostra aquest vistós edifici construït el 1913 entre mitgeres i d'autor desconegut, que incorpora elements propis de l'estètica modernista poc freqüents en els edificis gironellencs. L'estil és present en la forma ondulada de la llosa del balcó principal, en els guardapols de les obertures, diferents en cada nivell, i, especialment, en els elements de forja i fusteria. Les baranes apareixen decorades amb oves i volutes confrontades i al balcó principal s'identifiquen les lletres «J» i «B». La qualitat dels acabats expressa també aquesta voluntat modernista, amb la incorporació de rajoles bicolors a les llindes de les portes inferiors, que, d'altra banda, combinen fusteria decorada amb filigranes i panells de vidre.

3 El Cau - Edifici dels Escoltes

La planta irregular d'aquest immoble és el resultat de l'annexió de diversos cossos. D'una banda, un edifici de planta allargada i façana senzilla que dona a la plaça de la Vila, i d'altra banda, el gran volum edificat, visible des de la plaça de l'Església, que incorpora un annex que afronta, pel lateral, al passatge de l'Almoratxa. Aquest cos presenta una façana sòbria i senyorial, especialment destacable en el marc de l'arquitectura d'inici del segle XX, bastida amb una combinació de pedra i maó. L'ús d'aquest darrer material és present a les cantoneres, en el disseny de les obertures i als relleus decoratius. Destaca la singular formulació de les finestres trigeminades dels pisos superiors —de les quals únicament es conserva la del darrer nivell—, element d'inspiració medieval que ressalta el llenguatge modernista de la façana. En aquesta casa hi va residir el Dr. Joan Armengou, anomenat el Regent, reconegut entre altres tasques per l'impuls que va donar a la construcció de la nova església de Santa Eulàlia.

4 Església Nova de Santa Eulàlia

La construcció de l'església Nova de Santa Eulàlia està estretament vinculada al context social i econòmic de Gironella a finals del segle XIX. És cert que el creixement demogràfic de la població requeria espais amplis per acollir els nombrosos parroquians, però la ubicació del temple i el seu disseny responen a la voluntat de manifestar la puixança del sector industrial de la vila, que va finançar bona part de l'obra. Una primera proposta de Gaietà Buigas no va arribar a realitzar-se i el 1903 va rebre l'encàrrec Alexandre Soler i March, que va imprimir al projecte un marcat caràcter historicista, incorporant-hi elements neoromànics i neogòtics, encertadament combinats amb les fórmules emprades al cimbori, més properes a l'arquitectura industrial. El temple s'inaugurà el 1905, però la construcció no va quedar enllestida fins el 1958, amb la finalització del campanar, que constitueix un cos avançat de la façana, a manera de nàrtex. Tal com els donataris i les autoritats pretenien, el perfil del temple ha esdevingut un referent visual del paisatge del Baix Berguedà.

5 Local Parroquial- El Centre

El Local Parroquial es va inaugurar el 1908 com a seu de l'entitat Centre Catòlic «La Perla del Llobregat». D'autor desconegut, les façanes articulen una equilibrada combinació de pedra i maó i una proposta harmònica en què dominen les línies horitzontals. L'edifici, construït al costat mateix de l'església parroquial, ocupa una parcel·la que afronta a dos carrers. Pren caràcter el xamfrà, en el qual ressalta l'ornamentació de dues falses columnes de pedra a la planta baixa i una pilastra al primer pis; un balcó seguit uneix les dues façanes i emfatitza aquest angle de l'edifici. També del primer pis destaca el variat disseny de les obertures i especialment dels guardapols que emmarquen els balcons. Els murs del Casal han estat testimoni de diades de teatre popular i professional, de ballades musicals i d'actes de molt diversa índole. Als anys vuitanta es va realitzar una ampliació, obra del conegut arquitecte gironellenc Pere Fontdevila, que hi afegeix un cos neutre que respecta el protagonisme del projecte inicial.

6 Cal Claudi

El carrer Padró era una via de comunicació important, d'accés i connexió al poble, seguint l'antic camí d'Olván i Vic. És en aquesta ubicació significativa, amb bona visibilitat vers la plaça de l'església i el temple, on es va bastir aquesta obra projectada per l'arquitecte Roc Cot i Cot al 1907. Es tracta d'un projecte de gran originalitat en el qual la construcció en maó vist abasta el conjunt d'elements que conformen la façana, tal com correspon al gust plenament modernista de l'època. Aquest material tradicional assoleix un gran tractament artístic a les llindes i les lloses dels balcons, en el coronament de l'edifici i en els motius romboidals que defineixen el relleu del mur, i li atorga una gran personalitat. Bona part del protagonisme de la façana recau també en el disseny de les llindes, molt desenvolupades, amb guardapols amb formes geomètriques; destaca especialment el de l'accés principal, que incorpora una reixa amb el detall de les inicials del promotor, «R.M.», entre motius vegetals i geomètrics.

7 Torre de Cal Metre

El 1860 Ramon Alsina i Lluïsa Rodergas, descendents de nissagues dedicades a la filatura i al teixit del cotó, van adquirir l'antic molí fariner de Gironella, on es va desenvolupar la colònia tèxtil de Cal Metre. La torre de l'amo, situada en una posició de domini sobre el conjunt fabril, consta d'un volum rectangular, de tres plantes, més una galeria superior fruit d'una reforma posterior. Inicialment, l'immoble cloïa amb un terrat pla on sobresortia el cos central de la caixa d'escala, que, a manera de torre, ressaltava el caràcter noble de la residència. Del disseny uniforme de les façanes destaquen els emmarcaments de pedra de les obertures, de gran sobrietat, formats majoritàriament per arcs escarsers excepte a la porta d'accés principal, d'arc de mig punt, tots decorats amb angles motllurats. Pel que fa a l'ornamentació també ressalta el fris superior de motllures i petites mènsules, així com el treball dels elements de metall, visible a les baranes de ferro dels balcons i en altres detalls, com els picaportes.

9 Av. Catalunya, 99

La construcció de la carretera de Manresa a Berga i l'arribada del ferrocarril afavoriren que a inicis del segle XX l'actual avinguda Catalunya anés prenent pes com a nou centre comercial i social de la vila. Aquest edifici, que algunes fonts atribueixen a l'arquitecte Roc Cot i Cot, presenta valors modernistes en l'ús del maó com a material exclusiu de la façana i en la singularitat del disseny del conjunt del frontis. Destaquen els sorprenents registres de finestres regulars, amb profusió de la verticalitat, ressaltada per les falses plastes que separen cada obertura. Contrasten amb les línies corbes presents en els arcs escarsers de la planta baixa i, de manera significativa, en el coronament emmerletat de l'edifici. A les primeres dècades del segle xx, l'immoble va acollir a la planta baixa una coneguda botiga de comestibles, Cal Grifuls, i la Companyia Anònima Manresana d'Electricitat; les plantes superiors es van destinar a habitatges. L'edifici fou conegut com Cal Valenti Torrentó pel nom del seu propietari.

12 Av. Catalunya, 40-42

A partir de finals del segle XIX, en els terrenys situats al llarg de la carretera es va desenvolupar una part important del creixement urbanístic de Gironella, fora del nucli antic. Es van aixecar immobles d'índole molt diversa, entre els quals habitatges destinats a famílies obreres que mostren projectes senzills, ben executats i adients al gust arquitectònic del moment. D'ídèntiques característiques, les cases 40 i 42 de l'avinguda van ser bastides el 1890 i el 1896 per iniciativa d'un promotor que respon a les inicials P i R, visibles sota l'escut de la ciutat de Barcelona, a les reixes de la planta baixa. Destaca el protagonisme de les galeries superiors, d'arcs de mig punt en concordança amb les portes dels locals comercials dels baixos, i el toc ornamental que aporten els elements metàl·lics. Les façanes estan construïdes íntegrament en maó vist, un dels trets més comuns dels projectes modernistes de Gironella. Amb l'entrada del ferrocarril el 1897, els dos edificis devien lluir flamants i acabats d'estrenar.

MODERNISME I CREIXEMENT URBÀ
Una mirada al patrimoni de Gironella

8 El Purgatori -Ctra. de Berga

Les cases 14 i 16 de la carretera de Berga presenten característiques comunes que fan pensar que són obra del mateix arquitecte. Tot i que es desconeix l'autor i la data del projecte arquitectònic, la similitud amb Cal Claudi, obra de l'arquitecte Roc Cot i Cot, és prou evident per suposar-ne la mateixa autoria. El treball de maó de les façanes genera volums i formes geomètriques, tot definint les línies artístiques dins dels paràmetres modernistes que reivindiquen el valor estètic d'aquest material. Aquesta fórmula constructiva es consolida en diversos habitatges urbans gironellencs de principis del segle XX. Més enllà de les formes geomètriques, la façana conté altres motius decoratius, com ara mènsules en forma de voluta i palmets en els guardapols de les obertures. El 1934 la casa 16 fou ampliada amb la remunta d'un pis, segons projecte del destacat arquitecte Emili Porta. L'indret és conegut popularment com el Purgatori, probablement en relació amb el seu emplaçament al peu d'un dels camins que porten al cementiri.

10 Cal Vilamarí

Gironella mostra alguns immobles amb dissenys que s'emmarquen en l'arquitectura noucentista. La casa núm. 56 de l'avinguda Catalunya, amb cert caràcter burgès, es va construir el 1908 i és obra de Roc Cot i Cot, qui va ser arquitecte municipal de Gironella. Com és habitual en els edificis de la carretera, la planta baixa era destinada a comerços i, en aquest cas, disposava d'habitatge a l'entresol. Les plantes superiors eren també d'ús residencial; el pis principal, el més senyorial de tots. L'escala d'accés als pisos superiors, de la qual es conserva la barana, va ser un element significatiu del disseny interior. A la façana principal, els elements que decoren les obertures emfatitzen l'equilibri del projecte, i destaca especialment l'estructura en arxitrav que emmarca el balcó central. Prenen també rellevància les mènsules dels balcons i algunes petites decoracions vegetals que contrasten amb les línies geomètriques. L'edifici fou conegut popularment per haver estat lloc de residència del metge que hi tenia la seva consulta.

11 L'Hotel

L'Hotel és l'únic projecte del nucli urbà que desenvolupa un llenguatge visual pròpiament modernista basat en ondulacions i línies corbes. La inspiració gaudiniana que denota aquest plantejament, especialment pel que fa a la formulació de la planta baixa, fa plausible l'atribució de l'obra a Alexandre Soler i March proposada per alguns autors. Les columnes de pedra amb capitells florals sostenen un gran arc escarser i reben sengles arcs rampants, tot definint una estructura que reclama bona part del protagonisme del frontis. Quant al coronament, la cornisa curvilínia està realitzada en maó vist, el material més destacat del Modernisme local. La torre, emplaçada en un extrem, ha perdut la coberta original a quatre vessants que afegia un toc senyorial a la façana. Probablement construït a inicis del segle XX, la història de l'edifici és poc coneguda, tot i que algunes referències permeten pensar que podria haver estat seu d'alguna entitat local, de caire polític o cultural. En èpoques ja més recents va albergar l'Hostal Albertí.

